

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

1. OTURUM

AÇILIŞ OTURUMU

Oturum Başkanı: Emin KORAMAZ
Makina MO Yönetim Kurulu Başkanı

Çerçeve Sunum: Küresel Kriz ve Sanayi

Prof. Dr. Hayri KOZANOĞLU
Marmara Üniv. İktisat Böl. (End. Müh.)

ÇERÇEVE SUNUM: KÜRESEL KRİZ VE SANAYİ

Prof. Dr. Hayri KOZANOĞLU
Marmara Üniversitesi, İktisat Bölümü

ÖZET

Bütün coğrafyaları, bütün sektörleri, bütün toplumsal sınıfları etkileyen; kapitalist küreselleşmenin ağır bir krizle karşı karşıyayız. Türkiye de planlı bir kalkınma ve sanayileşme stratejisi bulunmayan, sıcak para akımlarına tamamen açık, ödemeler dengesi sürekli sinyal veren bir ülke kimliğiyle bu krizi derinden hissediyor.

Çin ve Hindistan gibi istisnai ülkeler dışında tüm dünyada ekonomi daralır, işsizlik artarken Türkiye’de de vahim bir tablo gözleniyor. Küresel krizin en şiddetle vurduğu sektör olarak imalat sanayi, özellikle ihracata yönelik üretim dikkat çekiyor. Krizden bir an önce sıyrılabilme için kamu yatırımlarına dayalı, istihdamı gözeten, sektörel öncelikleri bulunan planlama fikrine yeniden sahip çıkan bir sanayileşme stratejisi benimsemek gerekiyor. Özellikle ülke içinde gelir ve servet dağılımını düzeltmeyi hedefleyen, böylelikle sanayi ürünlerine iç talebi uyarayan bir zihniyet değişikliği çok büyük önem taşıyor. Yeni yatırımlar bir yandan istihdam yaratırken, öte yandan ücretler düşürülmeden mevcut işleri paylaştırmayı öngörmek, uzun vadeli bir ekolojik perspektife sahip olmak zorunluluğu vardır.

ÖZGEÇMİŞ

1956 yılında Adana’da doğdu. 1980 yılında ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. Doçentliğini İşletme Finansmanı, profesörlüğünü İktisat Politikası dallarından aldı. Halen Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat bölümünde öğretim üyesidir. TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın, KESK Eğitim Sen’in ve Özgürlük ve Dayanışma Partisinin üyesidir. Sonuncusu 2009 yılında yayımlanan “Küresel Krizin Anatomisi” olmak üzere 5 adet kitabı vardır.

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

2. OTURUM

KRİZ SÜRECİNDE DÜNYA EKONOMİSİ VE YENİ EĞİLİMLER

Oturum Başkanı: Musa ÇEÇEN

Elektrik MO Yönetim Kurulu Başkanı

Küresel Krizde Yeni Güç Dengeleri ve Emperyalizm

Prof. Dr. İzzettin ÖNDER

İstanbul Üniv. İktisat Fak. Maliye Böl.

Finansal Krizde Teknolojinin Rolü

Prof. Dr. Hacer ANSAL

Işık Üniv. Fen Ed. Fak. İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü (İnş. Müh.)

Cumhur EKİNCİ

İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi

Küresel Kapitalizmin Krizi: Bir Dönüşüm mü?

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR

Gazi Üniv. İİBF. Ekonomi Böl.

KÜRESEL KRİZDE YENİ GÜÇ DENGELERİ VE EMPERYALİZM

İzzettin ÖNDER

İstanbul Üniv. İktisat Fak. Maliye Bölümü

Küreselleşme akımının hemen ertesinde patlak vermiş olan son küresel kriz, kapitalizm tarihinin onlarca irili ufaklı krizleri yanında üçüncü büyük krizi ve son yüzyılın da ikinci büyük krizi olarak tarihe geçerken, reel sosyalizmin çöküşünden sonra, kapitalist dünyadaki yeni mücadeleleri ve oluşacak olan yeni güç dengelerini açığa çıkarmaktadır. İkinci Paylaşım Savaşı'ndan sonra Doğu – Batı olarak bölünmüş olan dünya, reel sosyalizmin çöküşünden sonra da kuzey – güney olarak bölünmüş bir kapitalist bütünsel yapıya dönüşmüştür. Komünizm korkusundan kurtulmuş olan emperyalist merkezler, emekçi mücadelelerini de bertaraf ettikten ve tüm yerküreyi hem üretim hem de tüketim merkezi olarak kendi kullarımlarına açtıktan sonra, bu kez de kendi aralarında şiddetli bir mücadeleye girişmişlerdir. Sermayenin sermaye ile mücadelesi olarak literatüre geçmiş olan kapitalistler arasındaki çatışma, âdeta Üçüncü Paylaşım Mücadelesi şeklinde karşımıza çıkmış bulunmaktadır.

Kriz ertesinde Dünya Bankası'ndan çok IMF'nin devreye girmesi, emperyalistlerin zihninde, gelişmekte olan çevresel ekonomilerin sosyalizme savrulma korkusunun silinmiş, bunun yerini kapitalizmi yeni raylar üzerine oturtma kaygısının yer almış olduğunu îma etmektedir. Günümüz ekonomik koşullarında bilgi ve teknolojik atılım ön plana geçmiş olduğundan, yeni dünyanın, kuzey ekonomileri arasında başka, kuzey – güney ekonomiler arasında ise farklı biçimde şekilleneceğe benzemektedir. Öyle görülüyor ki, kuzey ekonomiler arasında teknoloji savaşı şiddetlenerek sürerken, kuzey – güney arasında ise teknoloji – üretim işbirliği cereyan edecektir. Ancak, kuzey – güney arasında öngörülen bu işbirliğinin, teknolojinin paylaşılmaması ve merkezde tutulması amacına yönelik olarak, hiçbir biçimde ekonomik ortaklık şekline dönüşmeyeceği net olarak görülmektedir.

Krizin hemen akabinde gelişmiş merkezlerin almış oldukları âcil parasal ve mali önlemlerden ve ortalık biraz yatıştıktan sonra Avrupa'da yapılmış olan yirmiler toplantıda üç konuda çok önemli kararların alındığı bilinmektedir. Bu kararlar şöylece özetlenebilir: Milyar dolarlarla ifade edilen büyük fonlar gelişmiş merkezlerde teknoloji ve know-how geliştirilmesinde kullanılacaktır; gelişmekte olan ekonomiler hiçbir şekilde dünya ticaretinden ve küreselleşme politikalarından kopmayacaklardır; bu arada özellikle çevresel konumlu ekonomilerde ortaya çıkabilecek dış ödeme dengesizlikleri ve ödeme güçlüklerinde IMF devreye girerek sorunu hafifletmeye ya da gidermeye çalışacaktır.

Yirmiler toplantısındaki başat emperyalistlerin son toplantılarında almış oldukları bu kararın hedefi ve bu hedefin sonucunda ortaya çıkabilecek tablo salt ekonomik açıdan

anlaşılabilir olmakla beraber, zımnî olarak hesaba katılmış olması kesin olan başka bir husus ise, planlanan sistemin işleyişinde karşılaşılabilecek sisyasal sürüşmeler ve engellemelerdir. Örneğin, Rusya'nın giderek gelişen ekonomik gücü karşısında kapitalist dünyanın şekillenmesinin nasıl etkileneceği; aynı şekilde, Hindistan ve Çin'in ekonomileri karşısında emperyalistlerin senaryolarının nasıl şekilleneceği şimdilik meçhûldür. Üstelik de, söz konusu olası gelişmelerin emperyalistler arasındaki çatışmaları olduğu kadar, emperyalistlerle güney ekonomiler arasındaki ilişkileri de nasıl etkileyeceği çok değişkenli denklemin çözülmesini gerektirmektedir.

Meseleye bir de finansal alana açılmış kapitalist sistem olarak yaklaşım yaparsak, biri banka ve kredi sisteminin uluslararası ekonomik ve güç ilişkilerini etkileme ve şekillendirme gücü, diğeri ise 1944 Bretton-Woods konferansında Keynes tarafından da ileri sürülmüş olan "*Dünya Parası*" görüşünün, günümüzün rezerv parası üzerinden ve bu yoldan ABD ile AB arasındaki güç dengelerini yeniden şekillendirme biçimi yine çok değişkenli denklemler şeklinde ele alınmak durumundadır. Dünya parasına geçişin karşılaşılabileceği mukavemet nedeni ile bu durum şimdilik dikkate alınmıyor olmakla beraber, halen çok gelişmiş olan bankacılık ve finans enstrümanları yoluyla girişilecek olan ekonomiler arası savaşların oldukça şiddetli bir şekilde devam edeceği ve ekonomiler arasında kaynak ve güç kaymalarına yol açacağı gün gibi ortadadır. Üstelik de, böylesi görüntü altı bağlantılar, özellikle çevresel konumlu ekonomilerin siyaset alanını da etkileme gücüne sahip olacaktır.

Reel üretim alanında sermayeler arasındaki teknoloji savaşı ve finansal alanda da ekonomiler arasında yaşanacak kaynak aktarma savaşları, soğuk savaş dönemi ertesinde kapitalist dünyanın yeniden şekillenmesinde başat iki etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni baştan oluşturulmaya ya da iyice yerleştirilmeye çalışılan "*Yeni Dünya Düzeni*" çerçevesinde çevresel ekonomilerden yükelebilecek "*ulusalci*" ya da "*korumacı*" veya emperyalizme şu veya bu biçimde karşı çıkışlar ise, bir yandan küreselleştirme boyunduruğu altında güçleştirirken, söz konusu "*abes gelişmeler*" farklı ülkelerde farklı biçimlerde çeşitli bahanelerle "*siyasallaştırılmış yasa sistemi*"nin süzgecine takılarak elimine edilmeye çalışılacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

İzzettin Önder, 1940 yılında Erzurum'da doğdu. Lisans eğitimini 1963 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde, doktora eğitimini ise 1967 yılında yine İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamlamıştır.

1967 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora, 1972 yılında doçentlik, 1980 yılında profesörlük görevlerini yürütmüştür. Bu üniversiteden emekli olmuştur.

Önder, iki çocuk babasıdır.

FİNANSAL KRİZDE TEKNOLOJİNİN ROLÜ

Hacer ANSAL

Işık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Cumhur EKİNCİ

İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi

ÖZET

2007 sonbaharında Amerika’da başlayan ve 2008 ve 2009 yıllarında tüm dünyayı etkisi altına alan finansal krizin oluşmasında çok önemli rolü olduğu ileri sürülen çeşitli finansal araçların, örneğin kredi türev ürünlerin, icat edilmesinde ve küresel olarak büyük bir hızla ve ucuz bir şekilde değiş tokuşunu olanaklı kılan enformasyon teknolojisinin çok önemli bir rolü olmuştur. 1970’lerden bu yana finans sektöründe yaygın bir şekilde kullanılan enformasyon teknolojisinin finansal kurumların risk alma iştahını da büyük ölçüde körüklediği ve bunun da krizin derinleşmesinde rolü olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmanın amacı enformasyon teknolojisinin global krizde oynadığı bu “büyütücü” etkiyi irdelemektir.

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Hacer Ansal: Boğaziçi Üniversitesinden İnşaat Mühendisliğinden mezun olduktan sonra ABD’de Northwestern Üniversitesi’nde yine inşaat mühendisliğinde Master yapmış, beş yıl ABD’de Zemin Mekaniği alanında mühendis olarak çalıştıktan sonra mühendisliği bırakarak akademik çalışma yapmaya karar vermiş ve İngiliz Kültür Heyeti bursu ile İngiltere’de eğitimine devam etmiştir. Sussex Üniversitesinde “Science Policy Research Unit (SPRU)” in “Bilim, Teknoloji ve Sanayileşme” Doktora programında 1988 yılında doktorasını tamamlamıştır. Daha sonra bir yıl Cenevre’de Birleşmiş Milletler (UNCTAD) de Teknoloji Programı Bölümünde Proje Yöneticisi olarak çalıştıktan sonra Türkiye’ye dönerek İstanbul Teknik Üniversitesi’ne girmiştir. 1999 yılında aynı üniversitede Profesör olmuş, İşletme Fakültesi’nde İktisat Anabilim Dalı Başkanı, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Müdür Yardımcılığı ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Anabilim Dalı Başkanı ve yüksek lisans programı Koordinatörü olarak görev yapmıştır. 2005 yılında Işık Üniversitesi’ne geçmiş ve halen Bölüm Başkanlığı görevini yürütmekte olduğu “İnsan ve Toplum Bilimleri” bölümünü kurmuştur. Işık Üniversitesi Senato üyesi ve Üniversitelerarası Kurul Temsilcisidir.

İktisat Teorisinde Teknoloji ve Teknolojik Gelişme, Yeni Teknolojiler ve Esnek Üretim Organizasyon Biçimleri, Yeni Teknolojilerin Ölçek Ekonomisine Etkileri, Post Fordist Üretimde İş Organizasyonu, Esnek Çalışma Biçimleri, Yeni Teknolojilerin Kadın İstihdamına Etkileri, Enformasyon Toplumu, Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi konularında çok sayıda ulusal ve uluslararası yayını bulunmaktadır.

Yard. Doç. Dr. Cumhuri Ekinci: 2000'de Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun olduktan sonra Paris I Pantheon-Sorbonne Üniversitesi'nde para, finans ve bankacılık yüksek lisansı ve Aix-Marseille III Üniversitesi'nde işletme doktorası yaptı. 2004-2008 yılları arasında Paris Conservatoire National des Arts et Metiers Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2009 başından bu yana akademik kariyerini İTÜ İşletme Fakültesi İşletme Mühendisliği Bölümü'nde yardımcı doçent olarak sürdürmektedir.

KÜRESEL KAPİTALİZMİN KRİZİ: BİR DÖNÜŞÜM MÜ?

Prof. Dr. İşaya ÜŞÜR
Gazi Üniv. İİBF Ekonomi Bölümü

Bu çalışma, (kapitalist) iktisadi/toplumsal/formasyonun dönüşümü/değişimi/farklılaşması ile “kriz(ler)” arasındaki içsel (?) bağıntı ve ilişkiyi sorgulamayı amaçlıyor. Gerçekten, kapitalist iktisadi toplumsal formasyon(lar)ın yaklaşık beşyüzyıllık tarihi gelişimi ile “kriz” arasında böyle bir bağıntı, giderek ilişki var mı, kurulabilir mi?

Böyle bir devasa soruyu, mümkün olduğunca kısa tutulması gereken bir tebliğde ele almak, açıktır ki kahramanca (heroic) bir teşebbüs olmak durumundadır. Kanımca, içinden geçmekte olduğumuz iktisadi, ideolojik...“kriz”ler ortamında böyle bir teşebbüs göze alınabilir niteliktedir.

Bir yapı (kapitalizm) ile onun “araz”ı (kriz) arasındaki bağlantı/ilişki süreç olarak kavranılmak konumundadır. Bu bağlamda yapılacak ilk iş, o halde, “yapı” ile “araz” kavram, süreç, bağlantıyı tanımlamak olacaktır. Soru, tutarlı olmak adına, yapının (kapitalizm) evreleşmesi veya aşamalandırmasını ve bunun ortaya çıkaracağı ölçütler sorununu beraberinde taşıyacaktır.

Ne var ki, “yapı”, ayakta kalma/mevcudiyetini devam ettirme mantığı gereği koruyucu/kollayıcı/düzenleyici “istinad duvarları”na dayanmak zorunda kalacaktır. Kabaca bu nitelikleri haiz “istinad duvarları” hegemonya ve hegemonik ilişkiler ağını günyüzüne çıkarır. Bu noktadan itibaren (veya sonra) konuya sınırlama adına sorun, hegemonyanın eşitsiz çatışmalı-çekişmeli gelişiminin farklılaşması hikayesine dönüşecektir.

Tarihten getirilen tanıklıklarla birlikte günümüz sorunu/sorusu hayati önemini hissettirecektir: kapitalizmin bugünkü krizi hegemonya mücadelesi biçiminde okunabilir mi? Bu mücadeleyi finans, iktisadiyat, askeri, teknoloji ölçütleriyle ele alabilir miyiz? Nasıl?

Sonuç yerine: Bu mücadele nasıl sonuçlanır?

ÖZGEÇMİŞ

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Ekonomi-Maliye mezunu. Doktorasına aynı fakültede devam etti. İktisat Ekonomisi, Ekonomi Politik, İktisadi Düşünceler Tarihi ve İktisat Tarihi alanında yayımlanmış çok sayıda çalışması vardır. Halen Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi bölümünde öğretim üyeliği yapmaktadır.

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

3. OTURUM

KRİZDE TÜRKİYE SANAYİNİN DURUMU VE GELECEĞİ - I

Oturum Başkanı: Mehmet TORUN
Maden MO Yönetim Kurulu Başkanı

Kriz Sonrası Ortamda Uluslararası İş Bölümü ve Türkiye Sanayi

Prof. Dr. Aziz KONUKMAN
Gazi Üniv. İİBF. İktisat Böl.,
Rahmi Aşkın TÜRELİ
Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

Krizin Türkiye İmalat Sanayi Üzerine Etkileri

Prof. Dr. Nesrin SUNGUR,
Dr. Ercan SARIDOĞAN
Marmara Üniv. İktisat Böl.

KRİZ SONRASI ORTAMDA ULUSLARARASI İŞ BÖLÜMÜ VE TÜRKİYE SANAYİ

*Prof. Dr. Aziz KONUKMAN
Gazi Üniversitesi İİBF. İktisat Bölümü*

*Rahmi Aşkın TÜRELİ
Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)*

Türkiye'nin kalkınmasını sanayileşme perspektifi ve bu çerçevede uygulanacak teknoloji politikaları temelinde ele alan bir kalkınma stratejisi bulunmamaktadır. Bu tür bir strateji yokluğunda, dış dünya ile bütünleşme büyük ölçüde piyasa mekanizmasına bırakılmıştır. Kamunun ülkenin sanayileşmesinin hızlandırılması ve teknolojik dönüşümünün sağlanmasındaki rolü çok sınırlı gözükmektedir.

Bu çerçevede, kapsamlı bir kalkınma stratejisinin oluşturulması, ülke kaynaklarının bu amaç doğrultusunda kullanılması ve izlenecek politikaların bir kalkınma stratejisinin alt bileşenleri olarak görülmesi büyük önem taşımaktadır. Bu da etkin bir planlama anlayışı çerçevesinde, Türkiye ekonomisinin üretim ve ihracat yapısının ithal ara girdilere olan yüksek oranlı bağımlılığını azaltacak ve böylece dış kaynaklara bağımlı olan büyüme yapısının kırılarak, yurtiçi kaynakların artırılması ve geliştirilmesine dayalı bir büyüme yapısına geçilmesini sağlayacak politikaların uygulanması ile mümkün olacaktır.

Bu kapsamda geliştirilecek sanayileşme perspektifi, üretim ve ihracat yapısının katma değeri yüksek mal ve hizmet üretimine geçişini sağlayacak bir çerçevede tasarlanmalı ve bu çerçevede teknoloji yoğunluğunun artırılarak orta-yüksek ve yüksek teknoloji malların ağırlıkta olduğu bir yapı oluşturulmalıdır.

Yeni kalkınma stratejisinin başarıya ulaşmasında kamunun bir taraftan yeni gelişen veya geliştirilmesi planlanan alanlarda ekonomik faaliyetlere aktif olarak katılımının, diğer taraftan stratejik bir koordinasyonu gerçekleştirerek kaynakların etkin ve verimli kullanımına katkıda bulunmasının önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kriz öncesi ve sonrasına ilişkin olarak Türkiye imalat sanayi sektörüne toplu bir bakış yapılacaktır. Bu çerçevede, Türkiye'nin sanayileşme yapısı seçilmiş bazı temel göstergeler ışığında ortaya konulacaktır.

İkinci bölümde Türkiye imalat sanayi sektörü teknoloji yapısı temelinde incelenecektir. Bu incelemede, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) tarafından yapılmış bulunan teknoloji sınıflandırması temel alınmıştır. Buna göre, imalat sanayi alt sektörleri

ortalama AR-GE yoğunlukları dikkate alınarak Yüksek Teknoloji, Orta-Yüksek Teknoloji, Orta-Düşük Teknoloji ve Düşük Teknoloji ayırımında 4 grupta sınıflandırılmıştır. Bu çerçevede imalat sanayi, bu sınıflandırma kapsamında üretim, ihracat ve ithalat gibi göstergeler açısından incelenecektir.

Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye'nin mevcut sanayileşme perspektifi ve bu çerçevede uygulanmakta olan politikalar değerlendirilecektir. Bu kapsamda, öncelikle neo-liberal çevrelerce dile getirilen Türk firmalarının uluslararası değer zincirlerine daha üst halkalardan eklenmesi yoluyla sanayileşme önerisi eleştirel bir perspektiften ele alınarak eksiklikleri ve yetersizlikleri ortaya konulacaktır. Ardından, Türkiye'nin kalkınmasını sanayileşme perspektifi ve bu çerçevede uygulanacak teknoloji politikaları temelinde ele alan yeni bir kalkınma stratejisi önerisi ortaya konulacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Aziz KONUKMAN: Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve İstatistik Bölümünde 1978 yılında lisans eğitimini tamamlayan Konukman, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomi bölümünden ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat bölümünden Yüksek Lisans dereceleri aldı. 1986-1990 yılları arasında Devlet Yatırım Bankasında araştırma uzmanı, Türkiye İhracat Kredi Bankasında Araştırma Müdürü ve Tetkik Kurulu Müdürü olarak görev yaptı. 1993-1996 tarihleri arasında İller Bankası Yönetim Kurulu üyesi olarak görev aldı. Doktorasını Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde 1995 yılında tamamlayan, 2002 yılında Doçent, 2007 yılında ise Profesör olan Konukman 2003-2008 yılları arasında Türk-İş Genel Merkezi Araştırma Müdürü olarak görev yaptı. Ayrıca, Mülkiyeliler Birliği bünyesinde kurulmuş olan Mülkiye Araştırma Merkezi'nin (MAR) Yönetim Kurulu Üyesidir.

Rahmi Aşkın TÜRELİ: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümünde 1987 yılında lisans eğitimini tamamlayan Türelî ABD'de Güney California Üniversitesi Ekonomi Bölümünden yüksek lisans derecesi aldı. 1993 yılından bu yana Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında Planlama Uzmanı olarak görev yapmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde 2002 yılından bu yana Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi olarak Ekonomi dersleri vermekte olan Türelî'nin Türkiye ekonomisinin makroekonomik dengeleri, sanayileşme, istihdam ve yoksulluk konularında yapılmış çalışmaları bulunmaktadır. Mülkiyeliler Birliği Genel Merkezinde Yönetim Kurulu üyeliği ve II. Başkanlık görevlerinde bulunan Türelî halen Mülkiyeliler Birliği Onur Kurulu Üyesidir. Ayrıca, Mülkiyeliler Birliği bünyesinde kurulmuş olan Mülkiye Araştırma Merkezi'nin (MAR) Başkanı olarak görev yapmaktadır.

KRİZİN TÜRKİYE İMALAT SANAYİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Prof. Dr. Nesrin SUNGUR

Marmara Üniversitesi, İİBF, İngilizce İktisat Bölümü, Göztepe/İstanbul

Arş. Grv. Dr. Ercan SARIDOĞAN

Marmara Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Bahcelievler/İstanbul

ÖZET

ABD ekonomisinde, konut sektöründeki sorunlarla baş göstererek kapitalizmin en önemli küresel krizlerinden birisine dönüşen kriz, küresel çapta iktisadi sorunlara ve refah kayıplarına yol açmıştır. Beklentilerin, kredi-likidite mekanizmalarının ve küresel ticaretin olumsuz etkilenmesine bağlı bir yayılma mekanizmasıyla küresel bir etki gösteren krizin başlangıç dinamikleri ve geleceği üzerine tartışmalar devam etmektedir.

Çalışmanın temel amacı, küresel krizin Türkiye imalat sanayi üzerindeki etkilerini, üretim, ticaret ve istihdam göstergeleri üzerinden ortaya koymaktır. Bu sebeple, küresel krizin oluşum ve yayılma dinamikleri genel hatlarıyla incelenerek, Türkiye ekonomisine etkileri temel düzeyde analiz edilmiş ve daha sonra da krizin imalat sanayiini etkileme mekanizmaları ve imalat sanayii anahtar göstergelerine etkileri detaylı olarak ortaya konulmuştur. Türkiye imalat sanayinin yüksek düzeyde dış talebe ve dış krediye bağımlı olması, bu faktörlerin krizden etkilenme düzeyine bağlı olarak imalat sanayiinde önemli üretim ve istihdam kayıplarına yol açmıştır.

2007 yılı başlarında ABD konut piyasasında başlayan sorunlar üzerine Amerikan Merkez Bankası (FED) Başkanı B.Bernanke 17 Mayıs 2007'de yaptığı açıklamada konut piyasasındaki sıkıntıların ekonominin diğer kesimlerine ve finansal sisteme yayılmasını beklemediklerini söylemişti.¹ Ancak Bernanke'nin beklentilerinin aksine, konut piyasasındaki gelişmeler birkaç ay içinde ABD'nin tüm finans sistemini, ardından da reel ekonomiyi etkisi altına alan bir finansal ve ekonomik krize dönüştü. 2008 yılının ikinci yarısından itibaren giderek derinleşen kriz, diğer ülkelere de yayılarak küresel bir boyut kazandı.

Benzer özelliklere sahip olan ve 1997 yılında Tayland'da başlayarak hızla bölge ülkelerine yayılan Asya krizi, Brezilya ve Rusya gibi bazı ülkeleri etkilemiş olsa bile esas olarak bir bölge krizi olarak kalırken, bu kez dünya finans sisteminin merkezinde yaşanan bu krizin etkilerinin de dünya ölçeğinde olması kaçınılmazdı. 2007 yılından itibaren başta ABD, İngiltere, Almanya ve Japonya olmak üzere tüm ülkelerde sanayi üretimi azalırken,

büyüme oranları düşmeye, dünya ticareti daralmaya, işsizlik oranları yükselmeye başladı. 2009 yılı için yapılan tahminler dünya üretiminin % 2.7 oranında azalacağını öngörüyor.² Bu durumda İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya ekonomisi ilk kez daralmış olacak. Büyüme hızı önemli ölçüde azalsa bile hala pozitif büyüme oranlarına sahip Çin ve Hindistan ile Afrika'nın bazı ülkeleri dışında tüm ülkelerde negatif büyüme oranlarına yol açan bu krizi gerek yayılma hızı, gerekse kapsamı açısından İlk Küresel Kriz olarak da adlandırmak mümkün.

2008'in ikinci yarısında krizin hızla küresel krize dönüşmesinin ardından başta ABD hükümeti olmak üzere merkez ülke hükümetlerinin trilyonlarca \$'lık muazzam kurtarma paketlerini devreye sokması dünyadaki panik ortamının görece sakinleşmesine yol açınca, özellikle son aylarda krizin dip noktasına ulaşıldığı ve 2009'un son çeyreğinden itibaren krizden çıkışın başlayacağına ilişkin yapılan iyimser yorumlar artmaya başladı. Ekonomik göstergelerde son dönemde görülen görece iyileşmeler bu iyimser yorumlara dayanak olarak gösterilse de, uluslararası finans kurumlarının yöneticileri bile henüz iyimserliğe kapılmak için erken olduğunu söylemek ihtiyacını hissediyorlar. Çünkü bu kriz her ne kadar ABD bankalarının ödeme gücüne bakmadan insanları yüksek faizden borçlandırıp sonra da bu borca dayalı kağıtları kağıtları üçüncü kişilere satması nedeniyle çıkmış görünse de esas olarak kapitalizmin 1970'li yılların başında girmiş olduğu aşırı üretim krizine çözüm getirmek üzere uygulamaya konan neoliberal politikaların iflasından kaynaklanıyor. Bu durum krizi sistemik hale getirip ve çözümünü zorlaştırırken, krizin geleceğine ilişkin belirsizliklerin de artmasına neden oluyor.

Küresel kriz bütün ülkeler gibi Türkiye'yi de derinden etkiledi. 2001 sonrası bankacılık kesimine getirilen düzenlemeler nedeniyle görece olarak finansal kesimin daha daha az sarsılmış olduğunu söylemek mümkün olsa da üretim, istihdam ve ihracat verileri Türkiye'nin krizden en çok etkilenen ülkelerden biri olduğunu gösteriyor. Krizin etkilerinin en fazla hissedildiği sektör ise imalat sanayi oldu. Genel olarak ve alt sektör bazında imalat sanayinin krizden nasıl etkilenmiş olduğunun incelemeyi amaçladığımız bu çalışma üç bölümden oluşuyor. Krizin oluşumu, gelişimi ve sonuçlarına ilişkin yapılan değerlendirmenin ardından krizin genel olarak Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri ele alınacak, son bölümde ise krizin imalat sanayi üzerindeki etkileri incelenecek.

ÖZGEÇMİŞ

Prof. Dr. Nesrin SUNGUR: İstanbul Üniversitesi İşletme Bölümü mezunu. 1979 yılında o zamanki adıyla İİTİA Ekonomi Fakültesinde asistan olarak göreve başladı. Doktorasını Marmara Üniversitesi İİBF'de yaptı. Halen İİBF İngilizce İktisat Bölümü öğretim üyesidir. Güney Kore kalkınma süreci ve bu sürecin diğer gelişmekte olan ülkeler açısından anlamı özellikle ilgilendiği konulardan bazılarıdır.

Arş. Grv. Dr. Ercan SARIDOĞAN: Lisansını 1999 yılında Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünde, Yüksek Lisans Öğrenimini Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalında, Doktorasını 2006'da Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce İktisat Anabilim Dalında tamamladı. Sarıdoğan Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümünde 2000 yılından itibaren Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

4. OTURUM

KRİZDE TÜRKİYE SANAYİSİNİN DURUMU VE GELECEĞİ - II

Oturum Başkanı: Atakan GÜNAY

Gıda MO Yönetim Kurulu Başkanı

2001 Krizinden Günümüze İmalat Sanayi Yatırımlarının

Bölgesel Analizi

Mustafa SÖNMEZ

Araştırmacı, Yazar, İktisatçı

Yeniden Planlı Ekonomiye Dönüş, Üretim, Yatırım ve

Finansman Destekleri ile Sanayileşme

Prof. Dr. Çağlar GÜVEN

ODTÜ End. Müh. Böl. (Elektrik Müh.)

2001 KRİZİNDEN GÜNÜMÜZE SANAYİ YATIRIMLARININ BÖLGESEL ANALİZİ

Mustafa SÖNMEZ

Araştırmacı, Yazar, İktisatçı

Türkiye, üyesi bulunduğu ve kısa adı OECD olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne üye ülkeler arasında ilk sırayı alacak kadar büyük ve derin bir bölgesel eşitsizlik sorununa sahiptir.

OECD verilerine göre, Türkiye'yi Meksika, Slovakya ve AB üyesi Belçika izlemektedir. Türkiye'nin bölgesel dengesizlik sorunu, Avrupa Birliği tam üyeliği önünde de çok önemli bir engeldir. Türkiye, Birliğe katılmanın önemli koşullarından birisiolan bölgeler arası farklılıkları kabul edilebilir düzeye indirmek zorunda.

Türkiye'de bölgesel eşitsizliğin önemli tarihi, sosyal ve ekonomik nedenleri var. Gelişmenin nimetlerinden yeterince yararlanamamak başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri için sözkonusu olmakla birlikte, Doğu Karadeniz, İç Anadolu'nun bazı alt bölgeleri, hatta Batı Anadolu'nun denize kıyısı olmayan illeri için de sözkonusudur.

Eşitsizliği ölçmeye yarayan milli gelirin dağılımı ile ilgili en son veriler 2001 yılına aittir. 2001 yılından sonra ise hiçbir tatmin edici açıklamaya gerek duymadan kısa adı TÜİK olan Türkiye İstatistik Kurumu, milli gelirin illere ve bölgelere dağılımı ile ilgili bilgi üretmeme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla 2001-2007 döneminde milli gelirin bölgelere dağılımı tamamen sisler altındadır.

Türkiye'nin küresel ekonomiye daha çok açıldığı, planlamadan uzaklaşıp piyasa dalgalanmalarına açık hale geldiği 1980'lerden 2000'lere bölgesel eşitsizliğin, güçlü bölgeler lehine, az gelişmiş bölgeler aleyhine değiştiği görülmektedir.

1987'den 2001'e Marmara Bölgesi'nin milli gelirdeki payı yüzde 35'ten yüzde 38'e çıkarken Doğu ve G.Doğu'nun payının düştüğü görülmektedir. Yüzde 5 olarak kayıtlara geçen Güneydoğu milli gelirinin, yüzde 1,5'unun tek başına Gaziantep'e ait olduğu, bu ilin dışarıda tutulması halinde Güneydoğu'nun payının yüzde 3,5, Doğu Anadolu ile birlikte yüzde yüzde 6,5'ta kaldığı görülmektedir. Nüfusun yüzde 15-16'sının yaşadığı Doğu ve Güneydoğu'nun bölgenin milli gelirdeki payının yüzde 6'larda seyretmesi eşitsizliğin ileri boyutlara ulaştığını göstermektedir.

Milli gelirin bölgesel dağılımı ile ilgili bilgi üretiminin 2001'den itibaren durdurulmuş olması, sonraki yıllarda bölgesel eşitsizliği ölçmenin imkanlarını da daraltmıştır.

Yine de başka göstergelere bakılarak bölgesel gelişimin yönü hakkında bir deneme yapılabilir. Bunlardan biri teşvikli yatırımların illere, bölgelere dağılımını izlemektir. Bu yola başvurulduğunda da bölgesel dengesizliğin 2001 sonrası sürmekte olduğu anlaşılmaktadır.

2001 krizi ile dibe vuran ekonomide, aynı yıl milli gelirin yaklaşık yüzde 21'ine düşen yatırımlar, izleyen yıllarda milli gelir artışıyla birlikte arttı ve 2006'da milli gelirin yüzde 30'una yaklaştı.

2002-2008 döneminin teşvikli yatırımlarının yüzde 39'undan Marmara Bölgesi tek başına pay alırken İç Anadolu Bölgesi'nin yüzde 14, Ege Bölgesi'nin de yüzde 12 pay aldığı görülmüştür. Buna karşılık aynı dönemde, nüfusun yüzde 18'inin yaşadığı Doğu ve Güneydoğu'nun aldığı toplam pay yüzde 9'da kalmıştır. Ancak, bu toplamda da tipik bir Güneydoğu ili olmayan ve hesaplamalarda bölge ortalamasını yükselterek, analizleri etkisizleştiren G.Antep, tek başına yüzde 4,5 pay almaktadır. Dolayısıyla, G.Antep'in payı ayrı tutulduğunda, 21 ili kapsayan Doğu ve G.Doğu'nun, yatırımların ancak yüzde 4,5'ünü alabildiği görülmüştür.

Özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda yer alan illerde halkın "iş ve aş" beklentilerine, AKP iktidarı döneminde izlenen politikalarla da cevap verilemedi, bölge insanının yoksulluğu giderek arttı. Bu sonuçta, IMF-Dünya Bankası direktifleriyle kamunun ekonomiden çekilmesi, yatırımlardan uzaklaştırılması, yatırımcı KİT'lerin satışı ve tasfiyesi gibi anti-kamucu politikalar etkili oldu.

2001 ekonomik krizinin arkasından düzenli büyüme süreci yaşayan Türkiye'nin yıllık teşvikli yatırımlarında İstanbul hegemonyası sürmüştür. Yıllık yatırımlar, cari fiyatlarla ortalama 20 milyar YTL'nin üzerine çıkarken Marmara'nın yüzde 38, İstanbul'un da tek başına bu yatırım yükselişinden dörtte bir dolayında pay aldığı gözleniyor.

İstanbul, yatırımların yaklaşık dörtte birini (yüzde 24,7) alırken Ankara ve Antalya ikinci ve üçüncü sıraları, G.Antep dördüncü, Bursa beşinci sırayı almıştır. Marmara illeri dışında G.Antep'in komşusu K.Maraş'ın ve İzmir'in komşusu Manisa'nın en büyük ilk 10 yatırımcı il sıralamasına girmeleri dikkat çekmektedir.

Türkiye'ye 2002-2008 döneminde yapılan teşvikli yatırımlarda imalat sanayi lokomotif rolünü sürdürmüş ve ortalama olarak yatırımların yüzde 60'a yakını imalat sanayine yapılmıştır.

En büyük ilk 10 ilin imalat sanayi yatırımları sıralandığında yine ilk 10 ilin imalat sanayi yatırımlarında yüzde 60 dolayında pay aldıkları görülmektedir. Sanayiye desentralize etme hedefi ve iddiasına karşın, İstanbul, yüzde 24'e yakın payıyla en çok imalat sanayi yatırımı yapılan merkez olma özelliğini korumuştur. İstanbul'u, yüzde 7,5 payıyla

Gaziantep ve yüzde 6 payı ile Tekirdağ'ın izlediği görülmektedir. Bursa ve Kocaeli izleyen sanayi merkezleri olarak dikkat çekerken K.Maraş'ın Gaziantep ile birlikte Marmara dışındaki sanayi yatırımı çeken önemli iller oldukları görülmektedir. Bu iki sanayi yatırım kutbunun dışında kalan Ege illerinden İzmir, sanayi yatırımlarında yüzde 3,5, Manisa ise yüzde 2 pay almış görünmektedirler.

Dolayısıyla sanayi yatırımlarının Marmara Bölgesi ve ikinci kutup olarak G.Antep havzasında toplandığı dikkati çekerken İzmir-Manisa ikilisi üçüncü kutup olarak dikkat çekmişlerdir.

2008 küresel kriz ile birlikte yatırımlar yüzde 60'a varan oranlarda gerileme yaşarken yatırım çekilmesi en çok yine imalat sanayiinde yaşanmıştır. Özellikle, AB'ye dönük imalat sanayi ürünleri ihracatının olduğu sektörlerde yatırım daralması dikkat çekmiş, iç talebin daralması da yatırım iştahlarını geriletmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

1955 Van doğumlu, ODTÜ İdari İlimler Fakültesi'nden 1978 yılında mezun oldu. Çeşitli araştırma kuruluşlarında, sendikalarda uzman, medyada editör, yazar, yorumcu olarak çalıştı. Türkiye ekonomisi üzerine yayımlanmış 20 dolayında kitabı, ayrıca çok sayıda rapor ve makalesi vardır. Halen araştırma üretmekte ve Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarlığı yapmaktadır.

YENİDEN PLANLI EKONOMİYE DÖNÜŞ, ÜRETİM, YATIRIM VE FİNANSMAN DESTEKLERİYLE SANAYİLEŞME

Prof. Dr. Çağlar GÜVEN
ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümü

Bu bildiri de serbest piyasa rejimine dayanan ekonomi politikalarını sürdürmenin -- neoklasik ekonomi paradigmasının iç mantığına göre dahi -- neden mümkün olmayacağı kısaca hatırlatılacak ve planlama gereğinin altı çizilecek. Daha sonra planlama ve daha geniş anlamıyla iktisadi ve sosyal politika üretme süreçlerine değinilecek. 1980'li yıllardan bu yana bütün dünyaya yayılan piyasa yanlısı liberalizmin politika üretme süreç ve kabiliyeti üzerinde yarattığı kısıtlama ve tahribat ekonomi teorisi açısından açıklanarak çıkış yolları tartışılacak.

ÖZGEÇMİŞ

Çağlar Güven, ODTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümünden lisans ve yüksek lisans (1970) dereceleri ile mezun oldu. ODTÜ Matematik Bölümünde yüksek lisans (1972), Lancaster Üniversitesinde yöneylem araştırması doktorası (1975) yaptı. Sanayide ve TÜBİTAK'ta çalıştı. 1976'da ODTÜ Yöneylem ve İstatistik Bölümünde öğretim üyesi oldu. 1981 yılından beri ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümünde görevlidir. Çağlar Güven'in ilgi alanları enerji planlaması, enerji - ekonomi modellemesi ve yöneylem araştırması metodolojisi olarak özetlenebilir.

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

5. OTURUM

ALAN ÇALIŞMALARINA YÖNELİK PANEL VE ÖZEL OTURUMLAR

Oturum Başkanı: H. Serdar HARP
İnşaat MO Yönetim Kurulu Başkanı

Alan Çalışması I

Türkiye Sanayinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı

Yavuz BAYÜLKEN, Cahit KÜTÜKOĞLU

Alan Çalışması II

Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri

Yavuz BAYÜLKEN, Cahit KÜTÜKOĞLU

ALAN ARAŞTIRMASI – I
TÜRKİYE SANAYİNDE ÖNCELİKLİ SEKTÖRLER VE BÖLGESEL
KALKINMA YAKLAŞIMI

Yavuz BAYÜLKEN, Cahit KÜTÜKOĞLU

ÖZET

Bu Araştırma imalat sanayinin öncelikli alt sektörlerini tarihsel geçmişi içinde ortaya çıkarmak, planlı dönemde ulusal düzeyde ve bölgesel olarak sektörel değerlendirmek ve bölgesel kalkınmanın planlama yaklaşımları ile birlikte politikalarını inceleyerek, uygulamaları belirlemek amacını taşımaktadır. Aynı zamanda araştırma, sanayinin alt sektörlerinin performanslarını hesaplamış, göstergelerini saptamış ve öne çıkan sektörleri ortaya koymuştur. Böylece teknolojik açıdan gelişmiş, yüksek katma değer yaratan sektörler ile ithalata bağımlı, ihracata yönelik, en fazla istihdam sağlayan alt sektörleri de sanayi genelinde sıralamaya tabi tutmuştur. Bu yöntemle öncelikli sektör seçimine olanak hazırlanmıştır.

Araştırma bir başka yönden, bölgesel planlama perspektifine yönelmiş, dünyada ve Türkiye'deki uygulamaları, sanayileşme dönemlerine göre incelemiştir. Bölgesel planlama yönetimini, bunun bir parçası olan Bölge Kalkınma Ajanslarını ele alarak neoliberal politikaların geri kalmış ülkelerdeki bölgesel kalkınma oyunlarını sergilemiştir. Amaç ulusal plan ve bölgesel plan kavramlarını yeniden ülke gündemine getirmek, bölgesel eşitsizlik ve dengesizliklerin hangi yaklaşımlarla giderilebileceğini tartışmaya açmaktır.

Türkiye 1960'lardan buyana planlı sanayileşme çabası içindedir. Ancak 2009 yılında ortaya çıkan tablo, ülke yararına bir dengenin sağlanamadığını belgelemektedir. Sadece ekonomik gelişme yönünden değil, sosyal ve kültürel açıdan da ülke bir çıkmaz yola girmiştir. 600 milyar doları aşan borç, 7 milyon işsiz, çarkları paslanmaya başlayan sanayi, rekor düzeyde bütçe açığı, hakları ve ekonomik özgürlükleri gasp edilen çalışan kitlesi, kültürel ve etik çöküş içindeki gençliği ile yoksulluk sınırında yaşayan 13 milyon insan. Bu tablo bir kötümserliği değil, gerçeği yansıtmaktadır.

İşte tam bu noktada, ülkenin kendini toparlaması için bir kalkınma hamlesine girmesi, yeniden planlı ekonomiye dönmesi, üretmeden tüketmemeyi öğrenmesi, bölgelerarası

dengelessnessi ve eşitsizliği gidermesi, yüksek katma değerli ürünleri ile kendi kaynaklarına dayanan istihdam odaklı sanayileşmeyi başarması, fasondan teknolojiye geçişte Ar-Ge ve inovasyon seferberliği yapması zorunlu olmaktadır. Türkiye bu mücadelede, kamu ve özel sektör kuruluşlarının gücüyle fiziki ve finansman potansiyelini harekete geçirebilecek yapıdadır. Bu araştırma sanayide, öncelikli sektörel kalkınma ve bölge planlaması ile bunun başarılabilceğini ortaya koymaktadır.

Araştırma on bir bölümü kapsamakta, onlarca kaynak taranarak pek çok güncel bilgi ve dokümanı inceleyip değerlendirmektedir. Hassas ve titizlikle üzerinde durularak bazı çelişkili yaklaşım ve bilgiler elenmiş, çapraz kontroller ile istatistiki bilgiler sınanmış ve bazı hesaplar tarafımızdan yapılarak güncel rakamlar belirlenmiştir.

Araştırmanın birinci ve ikinci bölümlerinde amaç, kapsam ve yöntemler açıklanmakta, "kalkınma", "planlama", "öncelikli sektör" gibi kavramlar tanımlanmaktadır. Üçüncü bölüm, Türkiye sanayinin 1960 – 2007 yılları arasındaki temel göstergelerine ayrılmıştır. Burada dış ticaret göstergeleri, yıllara göre ihracat ve ithalat değerleri, sektörler göre ihracat ve ithalat rakamları, dış ticarete fiyat endeksleri, kişi başına GSMH, büyüme hızları, ana sektörler göre oranları, GSYH'da sektör payları ve gelişme hızları tablolarla ortaya konmaktadır. Ayrıca her bir tablonun verileri, sanayileşme dönemleri içinde yorumlanmaktadır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde, sektörü öncelikli yapan kriterler; katma değer, teknoloji ve istihdam faktörleri değerlendirilmiştir. Burada katma değer ve teknoloji gruplarına göre alt sektörler ve ürün grupları incelenmiştir. Her tablo öncelikli sektör kavramına göre ayrıca yorumlanıp, Türkiye için sonuçlar çıkartılmıştır.

Beşinci bölümde öncelikli sektörel kalkınmanın ekonomik gelişmeye etkisi sıralanmış ve değerlendirilmiştir. Burada büyük çapta "Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü" (TÜBİTAK) yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Altıncı bölümde, küresel sermayenin işbölümü yönlendirmesi ile ülke kalkınmasına dönük planlama ikilemi tartışılmış, ulusal güçlerin ülke yararları doğrultusunda uyguladığı politikaların değerlendirmesi yapılmıştır. Sanayileşme dönemlerine göre planların uygulanması ve "öngörülenler-gerçekleşenler" verileriyle ortaya konulmuştur. Ayrıca Türkiye'nin fason imalata dönüş olgusunun kamu yatırımlarının azaltılarak tesislerin özelleştirilmesi ile örtüşmesi gündeme taşınmıştır. Sonuçta bölüm önerileri sunulmuştur.

Yedinci bölümde, bölgesel planlama ve kalkınma politikaları, sanayileşme açısından değerlendirilmektedir. Özellikle bölge planlamasının tarihsel gelişimi incelenmekte, Dünya Bankası ve IMF'nin devreye girmesi ile ortaya çıkan uygulamalar sergilenmektedir. Bölümde Türkiye'deki bölge ve havza planlamaları anlatılmaktadır.

Sekizinci bölüm Bölgesel Kalkınma Ajansları'na ayrılmıştır. Bu bölümde ajanslar, son dönemdeki neoliberal politikaların uygulama araçları olarak ele alınmakta, işlevi, özellikleri, yönetsel yapıları ve personel sorunları ortaya konulmaktadır. Önemli bir başka konu olarak da Avrupa Birliği kaynaklarının kalkınma ajanslarında kullanımı söz konusu edilmektedir. Son olarak burada BKA'ların ortaya çıkması ile bölge planlama olgusunun yozlaştırılması arasındaki ilişkiler belirtilmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu bölümü öncelikli sektör planlamasını bölgesel kalkınma politikası, yatırım, üretim ve gelir dağılımı yönünden irdelemektedir. Burada imalat sanayinin 22 alt sektörünün performans değerlendirilmesi yapılmış ve kıyaslamalar sunulmuştur. Böylece imalat sanayinin öncelikli sektörleri, göstergelerle tartışmaya açılmıştır. Bu bölüm öncelikler ve bölgesel planlama açısından önem taşımaktadır. Türkiye'de, Akdeniz, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine hangi sektörlerde yatırım yapıldığı, eşitsizliğin boyutları ve ne yapılması gerektiği belirlenmektedir.

Onuncu bölüm, öncelikli sektör ve bölgesel kalkınmayı esas alan yaklaşımları gündeme taşımakta ve konuyu derinliğine irdelemektedir. Son bölüm ise özet, sonuçlar ve önerilere ayrılmıştır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası 2009 Sanayi Kongresi'ne Türkiye sanayi için çok önemli iki konuyu getirmekte ve tartışmaya açmaktadır. Konulardan ilkinin ele alan bu araştırma "Öncelikli Sektör ve Bölgesel Kalkınma" yaklaşımını ilgililere, mühendis ve ekonomistler ile kamuoyuna sunmaktadır.

ALAN ARAŞTIRMASI – II

TÜRKİYE’DE KALKINMA VE İSTİHDAM ODAKLI SANAYİLEŞME İÇİN PLANLAMA ÖNERİLERİ

Yavuz BAYÜLKEN, Cahit KÜTÜKOĞLU

ÖZET

Bu Araştırma, Türkiye’de geniş halk kitlelerine refah sağlayacak kalkınma kavramına planlı ekonomi ve istihdama odaklanmış sanayileşme açısından bir yaklaşım getirmeyi ve bu yaklaşımı gerçekleştirmek için uygulanması gerekli planlama politikaları için öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

On bölümden oluşan Araştırma için çok sayıda kaynak ve doküman taranmış, istatistiki ve güncel bilgiler değerlendirilmiştir. Araştırmanın bazı bölümlerinde konular oldukça eski yıllardan itibaren ele alınmış ve yerine göre konulara ilişkin verilerin tarihsel değişimi veya gelişimi verilerek kıyaslama olanağı sunulmuştur. Çeşitli kaynaklardan elde edilen veriler çapraz kontroller ile sınanarak çelişkiler giderilmeye çalışılmış ve bazı hesaplamalar tarafımızdan yapılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde amaç ve kapsam açıklanmaktadır. İkinci bölümde Planlı Ekonomi Kavramı ele alınmakta, tanımlar ve yaklaşımlar izah edilmektedir. Ayrıca, ekonomi-planlama-kalkınma arasındaki ilişki ve etkileşim anlatılmaktadır. Sosyal sistemin planlama biçimi üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Kalkınma ve Planlama arasındaki yakın ilişki tüm boyutlarıyla incelenmekte, kalkınmada sanayi sektörünün önemi irdelenmektedir.

Araştırmanın dördüncü bölümü, geçmişten bugüne Türkiye’de Planlı dönemin kısa tarihçesine ayrılmıştır. Bu bölümde, Türkiye’nin gerçek anlamda ilk Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı olan ve Şakir Kesebir Planı olarak da anılan 1933 – 1938 yıllarını kapsayan Plan özel olarak ele alınmış, Kurtuluş Savaşından henüz çıkmış genç Türkiye Cumhuriyeti’nin kalkınma ve sanayileşmesindeki önemli rolü ve anlamı vurgulanmıştır. Son derece başarılı olan ve planlanan hedefleri büyük oranda gerçekleştiren bu Plandan hemen sonra yürürlüğe konulan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın İkinci Dünya Harbi ile aynı döneme denk gelmesi nedeniyle uygulanma olanağı bulamadığı açıklanmaktadır.

Bu bölümde 1960'lı yıllarda Planlı Kalkınma kavramının tekrar gündeme geldiği ve ilki 1963 yılında uygulamaya konulan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan başlamak üzere dokuz kalkınma planının her biri teker teker ele alınarak ana hedefleri ile plana egemen olan strateji ve politikalar anlatılmıştır.

Araştırmanın beşinci bölümünde 1960'lı yıllardan itibaren uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planları yeniden ayrı ayrı ele alınmış ve bu defa plan hedefleri ve uygulamada gerçekleşenler oldukça ayrıntılı olarak incelenmiştir. Her bir Plan döneminde uygulama sürecinde hedeflerin ne oranda gerçekleştiği, hedeflerden sapmalar ve sapmalara neden olan faktörler ortaya konulmuştur.

Araştırmada altıncı bölümde, kalkınmanın, sanayinin gelişmesi için uygulanan devlet teşvik ve desteklerinin Osmanlı döneminden başlamak üzere kısa bir tarihçesi verilmiş ve 1927 yılında çıkarılan "Teşvik-i Sanayi Kanunu" ile sağlanan teşvikler özetlenmiştir. Daha sonra 1960'lı yıllardan itibaren planlı dönemde uygulanan sanayi teşvikleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bağlamda, bir dönemde çok önemli bir teşvik unsuru olarak görülen "ihracatta vergi iadesi teşviki" uygulamaları ele alınmış, yıllara göre toplam ihracat içinde vergi iadesinden yararlanan ihracatın oranları ve gelişimi açıklanmıştır. Burada vergi iadesinden yararlanan ihracattaki artış oranının, toplam ihracattaki artış oranının çok üstünde olduğu vurgulanmıştır. 1987 yılında uygulamaya konulan teşvik tedbirleri ayrıntılı biçimde EK – A'da sunulmuştur.

Yine altıncı bölümde yatırım teşvik belgesi uygulamasının tarihsel gelişimi incelemeye alınmıştır. Belirli dönemler için teşvikli yatırımların yıllara göre adet ve tutarları, ana sektörlerle ve coğrafi bölgelere dağılımı verilmiştir. Aynı dönemlerde imalat sanayi ayrıca ele alınarak, yıllara göre alt sektörlerle dağılımları belirtilmiştir. Son olarak Temmuz 2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 2009/1 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına Dair Tebliğ'e kısaca değinilmiş ve bu tebliğin tam metni EK – B'de sunulmuştur.

Yedinci bölümde İstihdam ve Refahın Planlı Kalkınma ile bütünleşmesi irdelenmekte ve istihdamın yapısal incelenmesi yapılmaktadır. TÜİK verilerine dayanılarak, toplam ülke nüfusunun, kentsel ve kırsal kesim nüfuslarının istihdam açısından dağılımları incelenerek, yıllara göre gelişimi verilmektedir. Bu incelemelerde kadın ve erkek nüfus istihdamı ayrı ayrı ele alınmaktadır. İşgücüne katılım oranları, işgücünün ana sektörlerle dağılımı, işgücünün eğitim durumu, işsizliğin boyutu ve yıllara göre değişimleri belirlenmektedir. Kayıt dışı ve resmi olmayan istihdam ile eksik istihdam ayrı bir başlık altında incelenmiş ve sektörel dağılımının yıllara göre gelişimi verilmiştir. Bölümün sonunda İstihdama ve Refaha yönelik kalkınma için öneri ve çözümler belirtilmektedir.

İstihdam odaklı sanayileşme olgusunun işlendiği sekizinci bölümde yatırım teşvik

belgelerinde öngörülen istihdam dört dönemde incelenmektedir. Teşvik belgelerindeki yatırım tutarlarının ana sektörler dağılımı dönemsel olarak verilmektedir. Bu dönemler için, öngörülen yatırım tutarları ve istihdam ile hesaplanan kişi başına yatırım miktarlarının coğrafi bölgelere dağılımı dört ayrı tabloda sunulmaktadır. Bu bölümde, yatırımlardan en az pay almış olan Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerine her yıl ortalama 100.000 işgücünü sanayide istihdam edecek yatırımların yapılması için sektörel planlamanın önemi vurgulanmaktadır.

Araştırmanın dokuzuncu bölümü bölgesel kalkınma planlamasında işgücünün niteliğinin önemi ve bölge sanayi planlamasında mühendisin rolü anlatılmaktadır. Bu bağlamda önce Türkiye'deki işgücünün ana sektörlerde eğitim düzeyine göre dağılımı ve bu dağılımın yıllara göre değişimi verilmektedir. Bölgesel üretim, bölgesel yerleşim ve ulaşım, bölgesel kaynak kullanımı, bölgesel enerji ve su temini, bölgesel hizmetler ile ilgili kararlar şemalarla bir bölgesel planlama modeline örnek olarak gösterilmektedir.

Onuncu bölüm istihdam odaklı sanayileşmenin bölgesel gelişmeye yönlendirilmesi konusuna yer verilmektedir.

Son bölümde sonuç ve öneriler yer almaktadır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası 2009 Sanayi Kongresi için hazırlanan iki araştırmadan biri olan ve Türkiye sanayi için önem taşıyan bu araştırmayla "Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri" ilgililere, mühendis ve ekonomistler ile kamuoyuna sunulmaktadır. Bunun benzeri çalışmalarla birlikte "tartışma platformu" oluşturacağına ve araştırmaya katkılar yapacağına inanıyoruz.

ÖZGEÇMİŞ

Yavuz BAYÜLKEN

1965 İ.T.Ü Makina Fakültesinden mezuniyet,

1965-1966 Karayolları Genel Müdürlüğünde çalışma,

1968-1975 Mühendislik Hizmetleri Bölüm Başkanı olarak, özel bir büroda yatırım projeleri hazırlama ve yöneticilik. Yüzü aşkın projede yabancı uzmanlarla fizibilite etüdüleri, DPT ve Dünya Bankası'na hazırlanan projelerde uzman yönetici,

1975-1980 Makina Mühendisleri Odası'nda 1971 den bu yana çeşitli kademe yöneticilik, Oda Genel Sekreterliği görevi. Kongre, Panel ve Sempozyumlar için bildiri sunumu. İhtisas konuları: Demir-Çelik, İş Makinaları ve Makina İmalat Sanayi Dördüncü Demir Çelik Tesisleri proje çalışmaları, kağıt, makina imalat, otomotiv sanayiine ilişkin fizibilite çalışmaları, iki dönem MMO İstanbul Şube Başkanlığı,

1980-1988 Kendi Danışmanlık şirketinde yatırım projelerinin yönetimi, CPM çalışmaları,

1988-2004 Alarko ve Alarko Carrier İmalat Grup Grubunda yatırım ve Ar-Ge danışmanlığı, DPT 6,7 ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Plan çalışmaları, Özel İhtisas Komisyon raportörlüğü. Sivil Toplum Kuruluşlarında çalışmalar. Panel, sempozyum ve kongrelerde bildiri sunumu. KOBİ Yönetim Danışmanlığı ve yatırımlarda CPM çalışmaları,

2005 yılından itibaren kendi şirketinde Yatırım ve Ar-Ge projeleri hazırlama; Sektör ve Stratejik Planlama çalışmaları yönetimi . MMO yayınları arasında çıkan "Makina İmalat Sanayi Sektör Araştırması"nın koordinatörlüğü. 2005, 2007, 2009 Sanayi Kongresi Yürütme Kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

H. Cahit KÜTÜKOĞLU

İstanbul, 1942 doğumlu olan H. Cahit Kütükoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi, Makina Fakültesi 1965 mezunudur. Askerlik görevini tamamlamasını takiben, sırasıyla Sungurlar Isı Sanayi AŞ, Alarko San. Tic. AŞ, Tekfen İmalat ve Mühendislik AŞ, Alamsaş Ağır Makine San. AŞ. İmbat Makine San. AŞ ve Meltem Denizcilik AŞ firmalarında tasarım mühendisliğinden başlayıp, genel müdürlük ve yönetim kurulu üyeliği gibi üst kademe yöneticiliğine kadar çeşitli görevler üstlenmiştir. 2003 yılından beri Etiplan Ltd. Şti.'inde yatırım projeleri, fizibilite etütleri, pazar araştırmaları, sektör araştırmaları ve stratejik planlama çalışmaları konularında danışmanlık hizmetleri vermektedir. İleri derecede İngilizce bilmekte olup, yurt dışında ABD'de Combustion Engineering ve Almanya'da Deutsche Babcock AG firmalarında mesleki eğitim görmüştür. Evli bir çocuk sahibidir.

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009

6. OTURUM

PLANLAMA OLGUSU VE TÜRKİYE SANAYİNİN ÖYKÜSÜ

Oturum Başkanı: Ali Fahri ÖZTEN

Harita ve Kadastro MO Yönetim Kurulu Başkanı

Planlı Dönem ve Planlı Dönemden Çıkışta Türkiye Sanayinin Öyküsü (1961-1980) ve (1980-2008)

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ

İktisatçı

PLANLI DÖNEM VE PLANLI DÖNEMDEN ÇIKIŞTA TÜRKİYE SANAYİİNİN ÖYKÜSÜ: (1961-1980) (1980-2008)

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ
İktisatçı

ÖZET

Sanayileşme kararı çağın içinde yer alma hamlesidir. Neleri yapabileceğimizi doğru kavramak, çağa göre sanayileri seçmek, teknik ve ekonomik önlemleri tasarlamak bir bütündür. 20.yüzyılda ve 21.yüzyılın başlangıcında, sadece sanayileşme sayesinde çağın içinde yer alınabilir. Bu anlayışa uygun ve disiplinli bir sanayi politikası, bunun kurulumlaşmaları ve ülkenin insan potansiyelini sanayi sayesinde geliştirmek aynı bütünün parçalarıdır.

Günümüzde birçok ülke çağın içinde yer almaya çalışırken, önemli soru “çağın içinde, ama neresinde?” dir.Çünkü, isabetli seçim yapacak yollardan yürümemek, sanayide yukarılara çıkmayı olanaksız kılar.Ülkeleri, potansiyel sahibi oldukları halde, sanayi in eteklerinde kalmaya mahkum eder.

Bunlar, Türkiye’de 1930’lardan beri bilinen şeylerdir. 1930’ların sanayi hamlesi zor zamanların ürünüdür. Yatırımcılığın ne olduğunu öğretmiştir. Doğru tasarlanan projelere kaynak tahsisi getirmiştir. Sürekliliği, teknolojinin, büyük ölçeğin ve ileri-geri etkilerin algılanmasını sağlamıştır.

Zemini devletçiliktir. Devletçilikle anlaşılan şey sanayi olmuştur.

1960’lardan 1980’e kadar süren dönem darboğazlı, zor zamanların ürünüdür.Zemini karma ekonomidir.Türkiye’nin fabrika çağına yeni girdiği dönemdir.Döneme damga vuran plancılığın ağırlık merkezi sanayileşmedir. Planlama, ülkede büyüyen bir sanayileşme momentumunun ürünü olarak doğmamıştır.Sanayi sayesinde bir çıraklık dönemi geçirmemiştir. Bunun tersi daha doğru sayılır: Türkiye’yi sanayileşmeye inandırmak ve özellikle iş dünyasına bunun bir bütünlüğe sahip, büyük bir hareket olacağını öğretmek planlamanın işi olmuştur. Planlama sanayi hareketine bir şekil vermeyi gitgide daha çok önemsenecek görev saymıştır.

İkinci Beş Yıllık Plan’dan itibaren, mühendisçe yaklaşımlar ve iş dünyasının (ilk sanayi kuşağının) sanayiye ısınması bir ciddi başlangıçtır. Planlamayı projelerle özdeşleştiren, ülkeyi bir ‘projeler Türkiye’si’ gibi gören yaklaşım siyasetçiler kadar sanayicileri de etkilemiştir.

1970'lerde, Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde, iş dünyası iç pazarın büyüklüğünü iyice fark etmiştir. Sabırsızlık ve her projeye teşvik isteme alışkanlığı büyümüştür. Planlama, özellikle kamu yatırımlarına yüklenerek imalat sanayinin gitgide genişleyen ara mallar bandında ithal ikamesine doğru büyük adım atmak, bunu madencilik ve enerji yatırımlarıyla tamalamak istemiştir. Aynı yıllarda, dünya ekonomisi bir durgunluk, enflasyon ve belirsizlik sarmalına girmiştir. Döviz kurlarındaki dalgalanmalar, ürün (ve en son, petrol)fiyatlarının yükselişiyle birleşmiş, yirmi yıllık pariteler bozulurken Türkiye ekonomisi dünyadan gelen 'negatif şoklar'la karşılaşmıştır. Dış ve iç açıklar büyümüştür.

1970'lerin sonlarında hazırlanan Dördüncü Beş Yıllık Plan, ekonomide sanayi payının büyümesini öncelikli hedef sayıyordu. Yaşanan yapı değişikliği ile içiçe, alt yapı, teknoloji ve yeni üretim ihtiyacı yepyeni boyutlardı. O günün değişimiyle "sanayide kritik ve mutlaka aşılması gereken bir aşamaya gelmiştik." Bunu aşabilmek öncelikle ara mallarda ve sonra da yatırım mallarında ikamenin olabildiğince tamalanmasına bağlıydı ve bu, "daha sonraları bağımsız hareket edebilmenin" koşuluuydu. 'Projeler Türkiye'si' yaklaşımından, kritik eşiği atlayabilen bir sanayileşme sürecine, yani, bir ileri gelişme aşamasına geçişi tasarlamak şarttı.

24 Ocak 1980, Türkiye kapitalizminin jargonuyla "piyasa ekonomisine yöneliş" olarak sunulmuştur. Anlamı, karma ekonominin bitişi, özellikle kamu sanayinin yatırımcılık ve işletmecilikten yasaklanmasıdır. Püf nokta, orta ve uzun vade politika belirleme iradesinden vazgeçilmesidir. O tarihte, özel kesimin sanayileşme momentumu yaratmak gibi bir heyecanı (bazı sanayicileri istisna sayarsak) yoktur. Böylece özel sanayi dünyası, 'kamu'nun çekilişi ile partnerinden, planlamanın çekilişi ile de bir kılavuzundan yoksun kalmıştır. Bundan şikayetçi olmamıştır. Planlamanın tasarladığı daha karmaşık ve ileri düzeyde işlere yönelme hedefi ise sahipsizdir. Özel sanayi dünyasının karşısında, 1980den sonra dünya vardır ve dünya partner ve kılavuz değil, iri kıyım dev bir rakiptir.

1980'e kadar iddia, çağın içinde sanayi dünyasının bir mensubu olarak yer alabilmektir. 1980'den sonra, bunun yerine dünya ekonomisi içinde yer alma iddiası geçti. Bu, dünya sanayii içinde de anlamlı (üstlerde) bir yer alma iddiasını da kapsıyor muydu? Sorunun yanıtı, son otuz yılda verilememiştir. Çünkü, 1980'den başlayan yeni sanayi anlayışı mühendislerin ve dünyayı bilen sanayicilerin meslek görgüsü ve birikimlerinden çok, dünya ekonomisinin Türkiye'den taleplerine göre şekillenmiştir. Yeni sanayi anlayışı, aktif bir politika haline dönüşmekten gitgide uzaklaşmıştır. Dünya talebi, o tarihten sonra Türkiye'de özel kesimin bu talebe göre oluşan alışkanlıkları ve siyasetin kendine özgü yapısıyla şekillenip gitgide 'metruk' kalan sanayi politikası alanına damga vurmuştur.

1980'den önceki özel sanayi dünyası teşvikler, istisnalar, bağımsızlıklar ve 'yönetilen' fiyatlar gibi çeşitli koruma araçlarından oluşan bir 'destekler okulu'nda büyümüştü. 1980'den sonra başka bir okulun öğrencisi oldu ve son otuz yılın sanayici kuşağı orada yetişti. Onlar, sanayii faiz oranları, döviz kurları ve dünya fiyatlarına tabi olarak, bunlarla öğrenilecek şekilde öğrendiler.Sanayide ne yapılacağına/ yapılamayacağına bunlara göre karar verdiler. Kapitalist ekonominin zorunlu göstergelerinden bağımsız bir sanayi tahsili yapamadılar. Son otuz yılın sanayici kuşakları, sanayideki gelişmeleri faiz, döviz ve dünya fiyatları filtresinden bakarak algılamaktan kurtulamamıştır.

Sanayinin yeni kalıbı da, 1980'den başlayarak birkaç aşamada (üçer on yılda) oluşmuştur. Üçer on yıl, birbirinden farklı, ama sanayi üzerindeki etkileri bakımından birbirini tamamlayan 'ekonomik paketler'le yaşanmıştır. 1980'lerde, yüksek döviz kuru-pozitif (yüksek) faiz-yükselen dünya fiyatları paketi Türkiye'de sanayiye basit ürünlere, emek yoğun tekniklere, bazı tarım sanayilerine, dünyadan ikinci el sanayilerin transferine, hurdacılığa ve benzeri işlerden oluşan bir profile yönlendirmişti.Bu bir tür 'ne yapsak sanayidir!' çizgisini beslemiştir. Sanayicinin önemli niteliği olan merakı silmiştir.

Reel ücretlerin baskı altında düşüşü ve sendikacılığın baskı ile silinmesi, özel sanayi kesiminde kalıcı bir maliyet avantajı gibi algılanmış ve bu profilin benimsenmesi kolaylaşmıştı. 1980'ler, böylece sanayiye, yegane önemli noktanın dünyada fiyat temelinde rekabet etme alışkanlığı kazanmak olduğu inancına yöneltmenin ilk aşaması oldu.

1990'larda, özellikle 1994'te sonra, sanayici 1980'lerin profilini yeni bellediği ekonomi senaryosuyla takviye etti. Bazı şeyleri kendisi için temel bilgi haline getirdi:

(a) Reel ücret düzeyinde kayda değer artış olmayacaktır. Büyük imalat sanayiinde ücret payı yüzde 20yi aşmayacaktır.

(b) Fahış faiz getirisi, görülebilir bir gelecekte sanayi karından kat kat yüksek olacaktır.

(c) Döviz sıkıntısı doğmayacak ve döviz kredisi TL krediden ucuz olacaktır. Yani, ithal girdi yerli girdiden ucuz olacaktır

(d)Bu koşullarda istihdam artışı önemli değildir. Yurtiçi katma değeri artıracak alanlara yönelmek fantezidir. Gerçekçilik, mevcut sanayi profilinden uzaklaşmamak, bunu beslemektir.

1990'ların, bu 'temel bilgiler'i sanayicinin yaklaşımına yerleştiren 'ekonomik paket'lerinde düşük döviz kuru-aşırı yüksek TL faiz oranı-sabitleşen düşük reel ücret bir sac ayakta. Hedeflenen sektör ve ürün profili 'bu paketler'in işleyişi ile sanayi dünyasına yerleşti. Dünya talebinin (ihracatın) süreklilik kazanmasıyla dayanıksız tüketim malları sanayileri (gıda,içki, tütün, dokuma, giyim) ön plana çıktı. Sonra bazı ara malları (cam,toprak

eşya, demir çelik) bunları izledi. Kağıt, lastik, plastik, kimya ve petrol ürünleri ise dünya talebine cevap veremediler.

2000'li yıllarda, özellikle 2002-2003'ten sonra artan dünya likidite bolluğu adeta mevcut sektör ve ürün profiline teşviki için ismarlanmış müstesna bir ortam oldu. 1990'lardan devralınan ekonomik paketin sürdürülmesi bu ortamda kolaylaştı. Bu tablo ülkenin yeni siyasal iktidarının yapısı ve kabulleriyle daha önce olmamış bir uyum gösterdi. 1990'lardan devralınan 'temel bilgiler' sanayici için tek kural haline geldi. Dünya likidite hacmiyle eş zamanlı büyüyen dünya talebi, Türkiye benzeri ülkelere mevcut sanayi profili çerçevesinde artan tedarikçi işlevleri yükledi. Türkiye'de başta otomotiv olmak üzere, ulaşım araçları, madeni eşya, makina-teçhizat üretimi atılım yaptı. Sanayide verimlilik, özellikle ithal girdilerin yaygınlaşmasıyla artış gösterdi. Döviz kurunun 2002'den sonra sabitleşen ucuzluğu bunu kolaylaştırdı. Reel ücretler düşüklüğünü korudu. Sanayide istihdam artışı önemsiz mertebelerde kaldı ('yedek işçi ordusu' büyüdü). '1980 Okulu'nda büyümüş sanayici kuşakları bu ortamın beslediği sanayi profiline 2000'lerde gitgide daha çok uyum gösterdiler. Dünya ekonomisinde bir yer edinme arzusundan oluşan gündemde dünya sanayiinde yüksek bir profil kazanma düşüncesi filizlenmedi. Politikalar, sorgulanmaksızın benimsendi.

2008'de açığa çıkan dünya krizi, son otuz yılın birbirini tamamlayan ekonomi paketleriyle oluşan sanayi profiline ve özellikle son dönemde lokomotif rolüne çıkan sektörlerin kırılganlığını ve bunun ciddi sonuçlara yol açacağını gösterdi. Tablo, sanayi geleceğini ve ülkenin bir bütünlük taşıması gereken gelişme davasının ne olacağını düşündürmektedir. Bu herkesin dikkatini çekmelidir.

Sanayi, külahını önüne koyup son otuz yılın kısa (ve orta) vadeli rotasının ötesine geçecek uzun dönemli yapı değişikliğine yönelecek bir ufuk kazanabilecek midir? Krizin sunduğu dersleri doğru kavrayan bir bakışla fırsat sayıp değerlendirebilecek midir? Yoksa son otuz yılda gitgide kabuklaşan çıkarların da ağırlığıyla, mevcut profili koruma çabasına mı kilitlenecektir? Gelinen yol ağzı, sadece sanayiciler için değil, herkes için önemlidir.

ÖZGEÇMİŞ

1935 İstanbul doğumludur. Kuruç liseyi İstanbul Erkek Lisesinde tamamladı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde yaptı. 1963-1994 yılları arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Öğretim Üyeliği, 1978-1979 yıllarında Planlama Müsteşarlığında, 1992-2003 yılları arasında Merkez Bankası'nda Banka Meclisi Üyeliği görevlerinde bulunmuştur.